

Сенько В.В.,

студентка

Науковий керівник –

Наливайко Лариса Романівна,

професор кафедри загальноправових

дисциплін юридичного факультету

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ,

доктор юридичних наук, професор,

Заслужений юрист України

ПРОБЛЕМИ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

У 2011 р. в Україні було прийнято Закон «Про безоплатну правову допомогу», але остаточно система надання допомоги користуючись державними коштами була сформована лише у 2016 р. Законом України «Про безоплатну правову допомогу» визначено право кожного громадянина України на отримання безоплатних правових послуг, спрямованих на забезпечення реалізації прав і свобод людини та громадянина, захисту цих прав і свобод, їх відновлення у разі порушення, а також державні гарантії щодо надання безоплатної правової допомоги [2, с. 56].

Створення системи безоплатної правової допомоги (далі – БПД) було ініційовано та започатковано Міністерством юстиції України з метою реалізації статті 59 Конституції України [1, с. 23], та виконання міжнародних зобов'язань, передбачених Резолюцією 1466 (2005) Парламентської Асамблеї Ради Європи «Про виконання обов'язків та зобов'язань Україною». Згідно з Резолюцією 1466 (2005) Парламентської Асамблеї Ради Європи «Про виконання обов'язків та зобов'язань Україною» Україна зобов'язана покращити доступ до правосуддя шляхом запровадження системи безоплатної правової допомоги у відповідності до стандартів Ради Європи та практики Європейського Суду з прав людини [3, с. 45].

Говорячи, про ефективність інституту БПД, нині, спостерігається позитивна динаміка роботи. Цей інститут є надзвичайно актуальним

для нашої держави, і незалежно від теперішньої ситуації в країні, розвивається у потрібних суспільству напрямках, зокрема, розширення можливостей БПД для чутливих категорій населення та збільшення для малозабезпечених верств населення.

БПД – є одним із найуспішніших соціальних проєктів, реалізованих в Україні. Кожен українець отримує реальний інструмент у вигляді знань про свої права та можливість їх захистити. Безоплатна правова допомога залишається серед основних пріоритетів Міністерства юстиції та уряду України. Пріоритети її подальшого розвитку ввійшли до Стратегічного плану діяльності Міністерства юстиції на три наступні роки та Середньострокового плану пріоритетних дій уряду на період до 2020 р.

Але є проблеми, які виникають в функціонуванні БПД. Необхідним, наразі, є підтримання пропозиції Координаційного центру, щодо зміни процедури конкурсу з відбору адвокатів у бік спрощення та зручності для них, та винесення на обговорення уряду відповідного проєкту постанови Кабінету Міністрів України, задля здійснення повного набору кваліфікованих кадрів без необґрунтованих витрат у часі.

До проблемних питань можна віднести й такі як: призначення слідчих дій без врахування часу на призначення адвоката та видачу доручення центром, оскільки дуже часто внаслідок таких помилок БПД може бути не надана взагалі або не повністю, через брак часу; винесення безпідставних постанов про заміну адвоката, тому що різносторонні втручання в адвокатську діяльність є порушеннями принципів та засад адвокатської діяльності; застосування п. 4 ст. 20 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» як підстава для відмови в наданні БВПД, надання БПД один раз не означає, що вдруге її наявність буде не важливою або менш необхідною, адже у кожній справі наявні свої нюанси [2, с. 34].

Також проблемним питанням є співпраця центрів БПД з поліцією, а сюди можна віднести, несвоєчасне інформування за фактом затримання в рамках кримінального чи адміністративного процесу, отримання свідчень до першої зустрічі з адвокатом і до оформлення статусу затриманого чи підозрюваного та залучення «кишенькових» адвокатів; судом – пізні інформування про рішення, щодо залучення адвоката БПД і щодо часу судового засідання, слабке реагування на процесуальні порушення зі сторони обвинувачення, спілкування судді та про-

курора без участі адвоката та необхідність посилення виконання слідчими суддями обов'язків по захисту прав людини; прокуратурою – відсутність єдиного підходу до захисту прав затриманих процесуальним керівником-прокурором, відсутність реакції на несвоєчасне\невірне складання протоколу затримання (місце затримання – кабінет слідчого) та слабе реагування на скарги відносно процесуальних порушень слідчого. Вирішення таких проблем у співпраці кваліфікованих органів позитивним чином вплине на якість та користь надання БПД.

Дуже актуальними питаннями, які стосуються життєздатності системи є збалансування оплати праці працівників системи БПД шляхом підвищення посадових окладів працівників з 2018 р., щоб випередити відтік кваліфікованих кадрів з системи, а також – ліквідація кредиторської заборгованості перед адвокатами за надання БВПД через прийняття відповідних рішень щодо належного дофінансування системи. Адже через збільшення кількості звернень громадян та збільшення кількості виданих доручень на надання безоплатної вторинної правової допомоги, утворилася заборгованість перед адвокатами.

Система надання безоплатної правової допомоги за дуже короткий період часу, змогла забезпечити широкий доступ до правових послуг для населення, через розгалужену мережу із майже 550 точок доступу до правової допомоги. Нині головним напрямком розвитку системи ми бачимо фокусування її зусиль на посиленні правової спроможності та правових можливостей територіальних громад, у тому числі через налагодження та підтримку тісної співпраці з органами місцевого самоврядування, а також створення системи управління правовими знаннями та розвитку людського потенціалу правничої спільноти та її партнерських мереж [4, с. 54].

Найпоширенішим легальним шляхом розв'язання правових проблем у громаді є особисте звернення до організації-провайдера правової допомоги. Потенційних отримувачів безоплатної вторинної правової допомоги в Україні є близько 8 мільйонів, для отримання ж правової інформації та консультацій до постійного офісу місцевих центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги та бюро правової допомоги може звернутися кожен мешканець нашої держави. Система надання безоплатної правової допомоги протягом усього часу свого існування більшою мірою була орієнтована на надання безпосередньо безоплатної вторинної правової допомоги. З відкриттям бюро правової допомоги у вересні 2016 року, на місцеві центри з

надання безоплатної вторинної правової допомоги, покладені також функції право просвітництва у громадах, надання консультацій та правової інформації. Окрім системи надання БПД, люди також можуть звернутися до органів місцевого самоврядування, на яких, у свою чергу, покладена державою функція надання правової допомоги. Проте органи місцевого самоврядування, відіграючи ключову роль у процесі децентралізації, зазвичай перевантажені запитами від громади, щодо розв'язання широкого спектра місцевих проблем і, як наслідок, не мають можливості приділяти достатню увагу питанням надання правової допомоги. Також задля розв'язання проблеми можна звернутися до громадських організацій, які надають правову допомогу, однак часто фахівці громадських організацій мають вузьку спеціалізацію і працюють лише з певною групою клієнтів зі схожими потребами. Слід зазначити, що не в усіх регіонах країни є провайдери правової допомоги з громадського сектору, особливо це стосується невеликих населених пунктів, сіл та селищ міського типу [4, с. 56].

Досліджуючи питання проблем розвитку надання безоплатної правової допомоги, слід зауважити, що Закон України «Про безоплатну правову допомогу» не містить жодної норми, що була б присвячена діяльності юридичних клінік в Україні у забезпеченні громадян безоплатною правовою допомогою. Проте, саме цей нормативно-правовий акт мав би сприяти розв'язанню зазначеної проблеми, визначивши основні засади функціонування юридичних клінік вже на законному (а не підзаконному) рівні.

На нашу думку система надання безоплатної правової допомоги, яка наразі існує в Україні, є недосконалою, потребує змін. Українська держава має приділити більшої уваги проблемі правового захисту населення. Розвиток громадянських інститутів з надання безкоштовної правової допомоги та, особливо, юридичних клінік у профільних ВНЗ і факультетах, сприятиме правовій захищеності наших громадян, які не мають достатніх матеріальних можливостей найняти адвоката, отримати платну юридичну консультацію тощо. Не зважаючи на прийняття закону «Про безоплатну правову допомогу», зазначена проблема залишається не розв'язаною, адже норми цього закону не регламентують ці актуальні питання. Таким чином, сучасний стан національного законодавства з питань забезпечення нужденних верств населення безоплатною правовою допомогою потребує подальшого ре-

формування, в тому числі за допомогою імплементації міжнародно-правових норм в законодавчі акти України.

1. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 2 червня 2011 року: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>.

3. Про виконання обов'язків та зобов'язань Україною: Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 1466 від 05.10.2005 р.: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_611.

4. Програма надання безоплатної правової допомоги: розроблення, планування, виконання, звітування / Гриб О., Єрошенко К., Ільчишен М., Ніколаїшин М., Охріменко В., Писарев Я., Стець Н. Київ, 2017. 54-56 с.

Сідун Юлія Олександрівна,

студентка

Науковий керівник:

Наливайко Лариса Романівна,

*професор кафедри загальноправових
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України*

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО БЕЗОПЛАТНУ ПРАВОВУ ДОПОМОГУ

Стаття 59 Конституції України проголошує: «Кожен має право на правову допомогу. У передбачених законом випадках ця допомога надається безоплатно» [1].

Право на безоплатну правову допомогу – гарантована Конституцією України можливість громадян України, іноземця, особи без громадянства, у тому числі біженця, отримати в повному обсязі безоплатну первинну правову допомогу, а також можливість певної категорії осіб отримати безоплатну вторинну правову допомогу.

Проблеми і перспективи розвитку системи безоплатної правової допомоги в Україні досліджували С. Шаталюк, С. Гончаренко, Є. Бова, О. Хорошенко, А. Іванцова, П. Корнієнко, А. Атамасов, М. Стама-